দৃশ্য ও অদৃশ্য

দআমলা

ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଅହିଂସା

ବିନୋବା



ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି

ଉତ୍କଳ ଖଦୀମଣ୍ଡଳ, କଟକ

ମୁଦ୍ରିତ

ଶ୍ରୀ ଆନନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବସୁ,

ଗ୍ରାମସେବକ ପ୍ରେସ, କଟକ

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ

ଡିସେମ୍ବର ୧୯୩୫, ଛପା—୨୦୦୦

ମୂଲ୍ୟ—ତିନିଅଣା

—ଏକ—

ବିଜ୍ଞାନ, ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଓ ଅହିଂସା

ପ୍ରଃ ପଚରାଯାଉଛି—ବିଜ୍ଞାନ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲେ ପୃଥିବୀର ଅଭାବ ଶେଷ ହେବ କି ? ବିଜ୍ଞାନ ପେଟର କ୍ଷୁଧା ବଢ଼ାଉଛି, ପେଟର ଭୋକ ମେଣ୍ଟାଇବା ଉଚିତ କି ? ଆମର ବୁଦ୍ଧି ଉଚିତ ଯେ ବିଜ୍ଞାନ ଯେ ଖାଲି ଆଣିବାର ଶକ୍ତି ଦେଉଛି ତାହା ନୁହେଁ, ମଣିଷ ଯେଉଁ ଜାଲରେ ପଡ଼ିବେ ଉଦ୍ଭାବନ କରିଛି ସେଗୁଡ଼ାକରୁ ସେ ବିଜ୍ଞାନ ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିବ ଏତେ ଆବୁଝା । ଆଜି ଏ ଯେଉଁ ଯୋଗ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର ହୋଇଛି, ଆମେ ବିଜ୍ଞାନ ଏହା ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଆବିଷ୍କାର ହେଲା, ବିଜ୍ଞାନ ଆଗରେ ଗଲା । କିନ୍ତୁ ଏହାଠାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆବିଷ୍କାର ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରେ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ଓ ତାହାଙ୍କୁହିଁ ଆଧାର କରି ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଆଗେଇ ଚାଲିଛି । ପ୍ରଥମେ କିଏ ଏହାର ଆବିଷ୍କାର ହେବ ତାହା ମଣିଷ ଜାଣି ନ ଥିଲା । ତାପରେ କିଏ ଚାଷବାସ ଆରମ୍ଭ ଆବିଷ୍କୃତ ହେଲା । ଏ ଆବିଷ୍କାର ଫଳରେ ମଣିଷ ଜୀବନରେ କେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସି ନ ଥିବ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଅପଣଙ୍କ ଘରେ ଯେଉଁ କାମ ଅଛି ସେ କାମ ଶହ ଦଶ ବର୍ଷର ଧନ ଆପଣଙ୍କୁ ନ ମିଳିବ ତେବେ ଆପଣଙ୍କର କ'ଣ ଦଶା ହେବ ? ଆଉ କି ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରେ ଲୁଗାବୁଣା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ତାପରେ ଶୀତରେ ସମସ୍ତେ ଥରିବେ । କିଏ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେତେବେଳେ ଉଦ୍ଧାର ହେଉଛି, ତାହା ହେବ କିପରି ? ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଆଉ ଏକ ଯୁଗ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଲୋକେ ପଥରରେ ହାତ ହତିଆର ତିଆରି କରୁଥିଲେ । ସେତେ ହାତରେ ଲୁହା ନ ଥିଲା । ତାପରେ ଯେତେବେଳେ ଲୁହା ଆବିଷ୍କୃତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ମଣିଷ ଜୀବନରେ କେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଥିବ ଟିକେ କଳ୍ପନା କରନ୍ତୁ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଖାଦ୍ୟ ଓ ଘର ଏ ଲୁହାକୁ କାହିଁ କରିବା ତେଣିକି ଯେଉଁପରି ତାହାର ଖାଦ୍ୟ ଗିରିଙ୍କୁ ଚିନ୍ତା କରିବ ନାହିଁ । ଦରକାରୀ ନୁହେଁ, ଗୃହୀଙ୍କ ଚାଷ ଓ ହଣ୍ଡାକଣ

ଅଣିବାକୁ ବୋଦାଳ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏ ଯେଉଁ ନୂଆ ନୂଆ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ତିଆରି ହେଉଛି ଏଥିରୁ ଲୋକଙ୍କୁ ମୂଳ କେଉଁ ଲାଭ ହେଉଛି । ଯନ୍ତ୍ର ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଲୋକେ ଖାଲି ନ ଥିଲେ । ଶିକାର କରି ଖାଉଥିଲେ । ଯାହାକୁ ଜୀବନ ବୋଲି ଆମେ କହୁଛେ ତାହା ଅଭାବ ହେଲେ ତାହାକୁ ଆମେ ଦୁଃଖ ପାଉଥିବା । କୃଷି, ଗୋରକ୍ଷା, କର୍ମ, ଶିଳ୍ପ ଏହିପରି ଆଦ ଅଦ୍ଭୁତ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖାଅଛି ।

ଯୁଦ୍ଧ ଆଦି ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି, ତାହାର ଅନେକ ଅସମ୍ଭବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦେଖି । ବିଜ୍ଞାନର ଏହି ଓ ବେଗବାନକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧ୍ୱଂସ-ମାନଙ୍କର ଧନରେ ଲାଗିଛି । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଉଭୟ ଯୁଦ୍ଧର ବର୍ଣ୍ଣନାର ଅଦ୍ଭୁତ ଅସ୍ତ୍ରମାନେ ଦେଖିଲେ । ଅନେକ ଦେଶରେ ଏହି ନାନାପ୍ରକାର ଯାନବାହନ ହେଲେ, ବହୁତ ଉଦ୍ୟୋଗ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦେଶର ହେଉ । ଏହାର ପ୍ରାଚୀନ ଯାନକୁ ଅଭାବ ହେବା ଉଚିତ ଅଛି ଦେଖୁଛି, ଅନେକେ ଏହା ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି । କେତେ ଜଣଙ୍କ ଲୋକର ଯୌବନାବସ୍ଥା ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯେତେ ଧନ ଅପଚୟ ହେଉଛି ସେତେ ଯେ ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ବଦଳାଇଦେବ ନିଷ୍ପାଦିତ ।

ମୁଁ ଏବେ ଏ କଥା ଶିଖୁଛି । ମୋ ଅନୁସାରେ ଏହି କଥା ନ ଥାଆନ୍ତା ହେଲେ ମୁଁ ଏବେ ଯାଇ ମୋ ଆଗରେ ଦେଖୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ ଭାରତର ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୂର ହେଉଛି ଏବଂ ଜାତିର ଯେ ଉନ୍ନତି ହେବା ଆରମ୍ଭ ଏଥିରେ ତାହାର ଶୋଷଣ ହେଉନ ନାହିଁ । ମୁଁ ତ ଏମାନଙ୍କ କଥା କହୁ ନାହିଁ । ଭାରତର ଗ୍ରାମ ମୁଁ ଦେଖୁଛି । ସେଠାରେ ବହୁତ ଲୋକ, ଅଧିକାଂଶ ଚାଷ କରନ୍ତି । ଚାଷ ଯେତେବେଳେ, ସେ ହାତ ଏହି ଲାଙ୍ଗଳରେ । ଚତୁ-ପାଦବିଶିଷ୍ଟ ଅଶ୍ୱ ହେଲେ । ସେ ଚଢ଼ି ଯାଇ ବୁଲି ଚଳାଇପାରି ଥାନ୍ତେ, ଏବେ କେବଳ ନିଆଯାଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏଣେ ଜଙ୍ଗଲ କାଟିଲା ପରେ ବି ଗଛ ଲଗାଇବା ଅଭାବ ନାହିଁ ଯଦିଓ କହିବାର କିଛି ଲୋକର ନାହିଁ, ଏ

ବୃଦ୍ଧି ଅନୁଶାସନରେ ଅଛି । ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଦେଖାଇବା କରିବ ମନୁଷ୍ୟର ନୈତିକ ଅନୁଶାସନ ଓ ଶାସନ ଏହି ଦୁଇଟି ପ୍ରେରଣାର ଅଗ୍ରଗତ ହୁଏ, ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଅପର ଭାବରେ ଏ ନାହିଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଜନ୍ମର ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ଦେଖନ୍ତି ଶିଶୁ ବଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ, ଅପରାଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମୋଟରରେ ଯାନମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ ମାନେ ଚାଳ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଅନୁ କରେ । ଜନ୍ମ ମୋଟରକୁ ପୂର୍ବକୁ ନେବାକୁ ହେବ ବା ପଶ୍ଚିମକୁ ନେବାକୁ ହେବ ବା ଦକ୍ଷିଣକୁ ମୁହାଁଇବାକୁ ହେବ ସେ ଜାଣ ଅଛି ସେଥିପାଇଁ ଅନୁ କରେ । ଏ ଜନ୍ମ ଅନୁଭୂତି ସେଥିପାଇଁ ନ ରହିଲେ ଚାଳ ଚଳିବ ନାହିଁ । ମୋଟରର ଏ ଦୁଇଟି ଯାନ ଅଚଳଣ । ଅପର ପାଦରେ ବୃଦ୍ଧି, ଅନ୍ୟରେ ବୃଦ୍ଧି ନାହିଁ, ଅନ୍ୟରେ ବ ଚଳ ଭାଗ ଥାଏ । ଅନୁଶାସନ ହେଉଛି ଏହି ଅଶ୍ଵ ଓ ଶାସନ ହେଉଛି ଲଗାମ । ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ସେ ଅନୁଶାସନ ମାନିବ ନାହିଁ ତେବେ ତାକୁ ଅଶ୍ଵ କୁହାଯିବ, ସେ ଅଶ୍ଵ ଭାଗ ପାଇବ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଘୋଡ଼ା ଚାଲି ଜାଣିଥିବ ଘୋଡ଼ା ନ ଥିଲେ ତେବେ ସେ ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲିବ ଜନ୍ମ ତାକୁ ଘର ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ । ଜନ୍ମ ବନ୍ଧନରେ ସଂସାରରେ ପୌରୁଷ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ଓ ଅନୁଶାସନ ବିନା ବନ୍ଧନ ଦିଏ ତାହା ସମ୍ଭବ ନାହିଁ ।

ଅପରାଧୀମାନେ ଦେଖନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକମାନେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଅନୁଯାୟୀ ଚରିତ୍ର ଗଢ଼ିବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏହା ବୁଝିପାରି ହୋଇ ପୂର୍ବ ପରିଭାଷାରେ ତତ୍ପର ହେଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ସେଇ ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥାର ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଅଧିକ ଉଦ୍ଦୀପିତ, ତତ୍ପର ସଂସାରର କୌଣସି ହେଲେ ବା ଜନ୍ମରେ ହେଉ ସେମାନେ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ତାହା ଖୋଜି ଦେବେ । ଶିକ୍ଷକ ମାନେ ଯତ୍ନ ଏବଂ ପ୍ରେମ ଦେଉଛନ୍ତି ସେ ଅନେକ ପରିସରରେ ଭଲ କଥା ହେଉନାହିଁ ଏବଂ ସଂସାରର ଅନୁଭୂତି ଜାଣି ପରିବାରରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ ତାହା-ହେଲେ ସେମାନେ ସାହାଯ୍ୟ ଅଧିକାର କରନ୍ତି, ସଂସାର ପାଇଁ ଦେଉନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ପାଆନ୍ତି । ଜନ୍ମ ଏ ପଥ

ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବ ନାହିଁ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ସମାଜ ଏ ଧରଣର ଜୀବନ ଗ୍ରହଣ ନ କରିବ । ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟ, ନୈତିକତା ଯେତେବେଳେ ଜାଗି ଉଠିବ ସେତେବେଳେ ଏହାକୁ ଲୋକ ମାନିନେବ । ଏ ପ୍ରକାର ଶକ୍ତିଧାନ ଅବସ୍ଥାର ମହାତ୍ମାଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଣାମ କରୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ସେତେବେଳେ ଥାଇ ଏହାକୁ ବଡ଼ କରିବେ ।

ଏହା ମନେ ରଖିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯେ ଜୀବନ ବଡ଼ ମୂଲ୍ୟବାନ ଏବଂ ଅନେକ ଥର ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଜୀବନ ସାଙ୍ଗକୁ ଅହିଂସାକୁ ରଖିବା କଠିନ, ତାହାହେଲେ ଧର୍ମ ଜୀବନର ମୂଳ ହେବ । ଜୀବନ ଓ ଅହିଂସା ସାଥୀ ସଂଯୋଗ ରହିଲେ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟରେ ସଫଳତା ହେବ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଓ ହିଂସା ଏକ ଯୋଗ ମାନିନେଲେ, ଏ ଦୁଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ଦୁଃଖର ପରିମାଣ ହୋଇଯିବ । ଅନେକ ଅହିଂସା ଉପରେ ଏତେ ଜୋର ଦେବାର କାରଣ ହେଉଛି ଅନେକ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଜୀବନର ଅନ୍ତ ନେଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ହେଲେ ତା ସାଙ୍ଗକୁ ତାକୁ ଯୋଗ କରିବାପାଇଁ ଅହିଂସା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ । ଯାହାଣ ସେ ଅହିଂସାକୁ ରଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ତେବେ ଆଗ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚାଇବା କଠିନ ହେବନି । ଆଜି ଦୁନିଆରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ହିଂସା ଚାଲିଥିବା ଦେଖୁଛେ ତାହା ଓ ଜୀବନସଙ୍ଗର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା, ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ସେ ମନ, ଯେ ଜନ୍ମିବାର ଥିଲା ବଞ୍ଚିଲା, ତାହାକୁ ଦୂରରେ ରଖି ଦାନ କରିଲା ନାହିଁ । ହିଂସାକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ସେଥିପାଇଁ, ତାହାରେ ନିଜ, ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଯୋଗ ଦାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ?

ଜୀବନକୁ ଯଦି ସୀମିତ କରିଦେବ—ବାଧାଦେବ ତେବେ ହିଂସା ଚାଲିବ ନା ଯେ ହିଂସା ଦ୍ୱାରା ନଷ୍ଟ ଜୀବ ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ମନୁଷ୍ୟ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ତେବେ ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଅହିଂସାକୁ ରଖିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ତାହାହେଲେ ଯାଇଁ ଦୁନିଆ ରକ୍ଷା ପାଇବ । ଜୀବନ ସହିତ ଅହିଂସାକୁ ରଖିବାର ଅର୍ଥ କଣ ? ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଏହା ଯେ ମଣିଷ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ୟା ରହିଛି ସେ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ଅସ୍ତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ନାହିଁ, ବରଂ ସାହାସ ଓ ତାର ସମାଧାନ

ହେବ ଏବଂ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବ ଅଣେଟେବସନ୍ ଅଣୁତା ପାଇଁ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ତିଆରି କର, ହିଂସା ପାଇଁ ଲଗାଇ ଦିଅ ନାହିଁ । ଏହିପରି ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ହେବ ତାହାର ସମାଧାନ ଆମେ ଅହିଂସ ଉପାୟରେ କରି ପାରିଲେ ବିଜ୍ଞାନର ଜଗତରେ ଅନେକ ଲାଭ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ବାରମ୍ବାର କହୁଛି ଯେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଅହିଂସା ପରସ୍ପରର ସହଯୋଗୀ ଅଟନ୍ତି । ଏ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ନ ଥାଇବେ ନାହିଁ ଯଦି ବିଜ୍ଞାନ ବଢ଼ିବାକୁ ଚାହେଁ ତେବେ ହିଂସାକୁ ଲୋପ କରିବାକୁ ହେବ, ନା'ହେଲେ ବିଜ୍ଞାନ ମରିବ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ହିଂସା ଯଦି ଏକାଠି ରହିବେ ତେବେ ମଣିଷ ଲୋପ ପାଇଯିବ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଲୋପ ପାଇଯିବ ଆଜିର ଭୂଦାନ ଯଜ୍ଞକୁ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଲୋକଙ୍କୁ ବୋଧହୁଏ ନୂତନ ଦର୍ଶନ ମିଳିବ । ଭୂଦାନଯଜ୍ଞ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଭୂମି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ । ଏ ଭୂମି ସମସ୍ୟା ସମସ୍ତ ଏସିଆଖଣ୍ଡରେ ରହିଛି ହିଂସାଦ୍ୱାରା ଯଦି ଏ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବା ତେବେ ଆଟମ ଯୁଗର ଦେବତା ଉଡ଼ିବ । ଏ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯୁଗରେ ତାହା ପସନ୍ଦ ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଜମିର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଯଦି ଆମେ ଅହିଂସାଦ୍ୱାରା, ପ୍ରେମଦ୍ୱାରା ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାୟରେ କରି ପାରିବା ତେବେ ପରସ୍ପର ସହଯୋଗ ବଢ଼ିବ, ସମାଜର ଶକ୍ତି ବଢ଼ିବ ଓ ସମାଜ ସୁଖୀ ହେବ । ଲୋକେ ପଚାରନ୍ତି ଦୁଇଟା ନାହିଁ କି ଭୂଲଣ୍ଡ, ଭୂଦାନ ମାଗିବାକୁ ଏତେ ପ୍ରୟାସ କାହିଁକି କରୁଛ ? ଆଇନ କରିଦେଲେ ଏ କାମ ସହଜରେ, ଶୀଘ୍ର ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା କ'ଣ ହେବ ? ଧରନ୍ତୁ ଜମି ଛଡ଼େଇ ନେବାପାଇଁ ଆଇନ ହେଲା. ଗୃହୀ କହିବ ମୁଁ ଜମି ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ, ତା'ହେଲେ ତାକୁ ଜେଲରେ ପୂରେଇ ଦିଆଯିବ । ଆଇନର ପଛରେ ଏଇତ ଶକ୍ତି ଅଛି । ଆଇନ ବଳ ଦେଖେଇଲେ ଆଇନ ପଛରେ ଥିବା ଦଣ୍ଡଶକ୍ତି, ସାମରିକ ଶକ୍ତି ବୁଝାଏ । ତାହାହେଲେ କ'ଣ ସେହି ଶକ୍ତି ବଳରେ କରୁଣା ଉଠିବାକୁ ହେବ ? ସେଥିପାଇଁ ବିଜ୍ଞାନ ଯୁଗରେ ଉଚିତ ଯେ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଲଗଡ଼ ସୃଷ୍ଟି କରି ଯାହା ହେବ, ତାହାକୁ ପ୍ରକୃତ ଉପକାର ହେବ । ସେଥିପାଇଁ

ଦେଶରେ ନ ଥାଇ ଅପର ଦ୍ୱାରା ଶୋଷିତ ଜନତ ନତ ହେବେ ଯେ ଅଭାବ ଜନତା ଅଭାବ ହେବ, ସମାଜରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଲାଗିବ ଘୋଟିବ, ବିଦ୍ରୋହ ଘଟିବ ।

ଏ କଥା ଠିକ ଯେ ଅହିଂସା ସହଜ ସହଜେ ଅନେକ ସମୟ ଲୋଡ଼ା-ଯାଉଛି । ସେଦିନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଉଠିଲେ ଗୋଟାଏ ଗାଁ ଲୁଟ ନଷ୍ଟ, ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରାଯାଇ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଯାହା ହେଉ ଥାଏ ଯାହା ଅନେକ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ କେତେ କଥା । ଯେ ଅଲ୍ପ ସଂଖ୍ୟା ଲୋକଙ୍କୁ ଅଟେ । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ବୁଝିବା ଉଚିତ ଯେ ଅହିଂସା ଉପାୟରେ କୁହା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଉପାୟ ଦେଖୁଛୁ, ଏହା ଏ ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଯୁଗରେ ଗୋଟାଏ ନୂତନ ପଥ ।

ତାହିଁ ଏ କଥା ସହଜେ ବୁଝିହେବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଦେଖନ୍ତି ଅତି ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଶିଳ୍ପ ବାହାରୁଛି ମୁର୍ଶିଦାବାଦ ଓ ବୟନର ଉତ୍ପାଦନ ନାହିଁ କି ? ସେତେ ଲୁଗା ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ମିଲ କାରଖାନା ଛୁଟ ଉତ୍ପାଦନ ନାହିଁ ହେଉଛି ବୟନ । ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ମିଲ କାରଖାନା ସ୍ଥାପି ବୟନ ଆଉ ଚାଲିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ବ୍ୟବହାର ସହଜ ଯେ ବୟନର ଶୋଷଣ ସହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେଉଁ ଧନ ଯେତିକି ବ୍ୟବହାର ହେବ, ସେତିକି ହେବ ନାହିଁ ତାହା ସହିତ ବୟନର ଶୋଷଣ ସଂଗେ ନାହିଁ, ସମାଜରୁ ଦୂର କରିବ । ଶୋଷଣ ସମାଜରେ ଏବ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ ଲୋକ ହୋଇଥିବ ଓ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦାମ ଅଧିକ, ଏହ ସମାଜରେ ଜଣ ଜଣ ଅନ୍ତତ ପାରିବ ନାହିଁ । ତାହାଙ୍କରେ ମଣିଷ ଶ୍ରେଣୀ, ତାହାର ସେଥିରେ ଅନ୍ୟାୟ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଉପାୟ ଧରା ଦିଏ ସେଠି କରନ୍ତି । ତୁଳି ଅଧିକରେ ଜଳ ସେତିକି ମଣିଷ ଥିବ, ତଥି ଶ୍ରେଣୀ, ସେଠି ଜଣ ଜଣ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ । ସୁନ୍ଦର ଯେ ସେତିକି ଅନ୍ତ ଅନେକ ଦୁଏ ନଷ୍ଟ ସେଥିରୁ ଜନ୍ମ ନେଇ ବେଳେ । ସୁନ୍ଦର ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଉପକାରେ ଧନର ଉଦ୍ଦେଶ ଓ ଜଣ ଅନ୍ୟ ଜଣ ବାହାର ଶ୍ରେଣୀ ଲୋକ

ମଣିଷଙ୍କ ଶୋଷଣ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏ ସବୁ ଘଟୁଛି ଦେଖନ୍ତୁ । ଏଥିରେ ଆଜି ବିଜ୍ଞାନର ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ ହେଉଛି ? କେତେ ଦିନରେ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ପଶିବ ବିଜ୍ଞାନର ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ କରୁଛି ? କେତେ ଯେ ଟଙ୍କା ଉଠା ହିରୋସିମା-କିରେ ପଶୁ ଠିକ୍ ବିଜ୍ଞାନ ଅଛି ? ଏହାକୁ ବନ୍ଦ ଶାନ୍ତିରେ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ କି ଏଥିହେତୁ ପାରିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁପାଇଁ ଏତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଚନ୍ଦ୍ର ଯାତ୍ରୀରେ ବିଜ୍ଞାନର ଉପଯୋଗ ହୋଇଛି । କେଉଁ ଦିନ ସବୁ ଶାନ୍ତି ହେବ ସେ ଦିନ ଯାହା ଶାନ୍ତି ହେବ ତାହା ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ବିଚାର କରି ସ୍ଥିର କରି ବିଜ୍ଞାନକୁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ । ସେ ଆପଣଙ୍କ ଆଜ୍ଞାଧୀନରେ ଯାଇ ଚାଲିବ ।

ବନ୍ଧୁମାନେ, ମୁଁ ମଣିଷଠାରେ ସେବକ ତଥା ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ମୋତେ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏ ଦୁଇ ପଦ କହି ସାରିଲି । ଦିନେ ବିଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ଏ ବିଜ୍ଞାନ ଯୁଗରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ସତ୍ୟରେ ରହିବାକୁ ହେଲେ କଣ କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ଆପଣମାନେ ସଂକ୍ଷେପେ ଦିନେ ଶୁଣନ୍ତୁ । ପ୍ରଥମତଃ ମାନବ ସମାଜର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଅହିଂସ ଉପାୟରେ କରିବାକୁ ବିଜ୍ଞାନ ସହିତ ଚଳିବାକୁ ହେବ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ସେବାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପ୍ରକୃତି କରିବାରେ ହିଁ ବିଜ୍ଞାନର ବିନିଯୋଗ ହେବ, ମାନବାତ୍ମା ଉପରେ କରିବାରେ ନୁହେଁ । ତୃତୀୟତଃ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଶାନ୍ତି ଓ ମୈତ୍ରୀ ଆଡ଼କୁ ନେବାକୁ ହେବ ଓ ଜାତୀୟ ଏବଂ ଜାତି, ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଶ ପ୍ରତି ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ହେବ ଏଠାରେ ତଥା ସବେ ରକ୍ଷିଲେ ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଅଦ୍ଭୁତ ଲାଭ ହେବ । ବିଜ୍ଞାନର ସୃଷ୍ଟି ସବୁ ଭଲ ଏହାହିଁ ମୋର କାମନା ।

(ଶାନ୍ତିଶ୍ରୀ ପ୍ରାର୍ଥନାସଭା ଭବନେ)

—ଦୁଇ—

ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ ଓ ଭୋଗବାସନାର ସଂଯମ ହିଁ ପରମାଣୁ ଯୁଗର ଦାବୀ

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁନିଆର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ମଣିଷର ଜୀବନଧାରଣ ଗୁଡ଼ ଅସ୍ଥିର ଏବଂ ଦରିଦ୍ର, ଭାଲ ଓ ସମ୍ପତ୍ତି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଯେତେ ସେତେ ମଣିଷ

ଦୁନିଆ ବଡ଼ ହୋଇଛି ଓ ସେ ନିଜ ଭିତରେ ପରସ୍ପରଙ୍କ ଅତି ନିକଟ ପଡ଼ୁଛି । ଏହା ମାନିବାକୁ ହେବ ଯେ ଆମେ କୌଣସି ଯୁଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ ଗତି କରୁଛୁ । ବିଜ୍ଞାନ ଏତେ ପ୍ରବଳ ଶକ୍ତି ଓ ଏପରି ଅସ୍ତ୍ର ହେଉଛି ଯେ ଏପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ସହିତ ଦୁନିଆରେ ତାର ଏହି ଯୁଗ ରହି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ପଣ୍ଡିତ ତାର ଶାସନକୁ କେଉଁ ରୂପରେ ବଢ଼ିବ ଯାହା ଯାକୁ ରଖିପାର ନ୍ୟାୟ ବଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ । ଏ ଯୁଗକୁ ପରମାଣୁ ଯୁଗ କୁହାଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଯେଉଁ ପରମାଣୁ ଯୁଗ ଆସିଛି, ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କଳ୍ପନା କରନ୍ତୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ପହଞ୍ଚିଲେ ତାହା ବ ଅସମ୍ଭବ ପରିଚାଳିତ ହେବ ନାହିଁ । ପରମାଣୁ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରୟୋଗ ସମାଜ ରୂପ ବଦଳ ହୋଇ ଯାଉଥିବ ଓ ପରମାଣୁରେ ଜନ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ଏହ ବଡ଼ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ଜନକ ଯେ ପରସ୍ପରର ଓ ମୁକ୍ତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିବେ । ଆମେ ବୁଝୁଛୁ ଏହା ଅତି ଯେଉଁ ଯୁଗ ଆସିବ ସେ ଯୁଗର ନାମ 'ଗ୍ରାମ ପରିବାର ଯୁଗ' ହେବାକୁ ହେବ ।

ପୂର୍ବେ ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ ଜାଣି ବିଜ୍ଞାନ ଜାଣିପାରୁ ନ ଥିଲା ସେତେବେଳେ ମଣିଷ ଦୂରକୁ ଅନ୍ୟର ଯୋଜନା କିମ୍ବା ଓ ଉତ୍ପାଦର ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ଜାଣିଛେ ଯେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ବସ୍ତୁ ନିଜକୁ ସବୁ ପ୍ରକାରରୁ ଅଲଗା ରଖିପାରିବ ନାହିଁ ବା ଗୋଟିଏ ପରିବାର ନିଜକୁ ବାକିମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା ରଖିପାରିବ ନାହିଁ । ଏ ପରମାଣୁ ଯୁଗ ଯେତେବେଳେ ଆସିଲା ସେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞାନରୁ ସବୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଦେଶ ଭାଗ ହୋଇ ଯାଇଥିବ । କେବଳ ଦେଶମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଅଧିକାର ରହିଛି ସେ ଅଧିକାର ହୋଇ ପାରିବା ଅବସ୍ଥା ଏବଂ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଯେ ଗୋଟିଏ ପରିବାରର ଅନୁଭୂତି, ଏ ବୋଧ ମଣିଷର ଅଧିକା ଦରକାର । ଆଜି ସବୁ ନିଜକୁ ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଦେଶର ଅଧିକାରୀ ମଣିବା ଓ ନିଜର ଦେଶ ପ୍ରତି ଏକ ଅଭିମାନ ଧାରଣା କରିବା ଦରକାର ଏ ପରମାଣୁ ଯୁଗରେ ଚଳି ପାରିବା ନାହିଁ । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶ

ନିଜର ପ୍ରାଥମିକ ଆବଶ୍ୟକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ବରଂ ଚେଷ୍ଟା ଏହାହିଁ ହେବା ଉଚିତ ଯେ ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ପ୍ରଦେଶ, ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଜାତିମାନେ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ହୋଇପାରିବେ ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଜାତିଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ କରିଦେଇ ପାରିବା । ପରମାଣୁର ଏ ଆଶୀର୍ବାଦ ଆମକୁ ମିଳିବ, କିନ୍ତୁ ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ହେବାରେ ଯେପରି ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟ କରିବ, ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଦେଶ ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ତାହା ସେହିପରି ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ । ଆମେ ସେଟି ବୋଝରୁ ତାଙ୍କମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମ ବୁଝାଇବା ଓ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ କରି ଗଢ଼ିବା ଏବଂ ସେ କାମରେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପରମାଣୁ ଯୁଗ ଆମକୁ ଏ କାମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଆମେ ନିଜକୁ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତିନିଧି ମଣିବା ଓ ମାନବତାର ହିଁ ସମ୍ମାନ କରିବା । ମଣିଷର ଏ ଏକତ୍ୱକୁ ଆମେ ବୁଝିବା ଉଚିତ ଯେ, ଯେଉଁଠିକି ଦେଶର ମଣିଷ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ଯାଇ ଆସି ପାରିବ ଓ ଯେଉଁଠିକି ଦେଶର ମଣିଷ ପୃଥିବୀର ଯେକୌଣସି ଦେଶର ନାଗରିକ ହୋଇ ପାରିବ, ତାହାହେଲେ ଯାଇଁ ଆମକୁ ପରମାଣୁ ଯୁଗର ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନେଇ ଯଦି ବୁଝିବା ଦରକାର ଯେ ଆମକୁ ସମୃଦ୍ଧ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ ସାଧିବାକୁ ହେବ, ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଉଠି ଓ ବଡ଼ ମାନବତା ପ୍ରତି ପ୍ରୀତି ରଖିବାକୁ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ପୃଥିବୀ ଏହାର ଓଲଟା ଘଟୁଛି ହୋଇଛି । ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଗୋଷ୍ଠୀ ତ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ନୁହନ୍ତି ବରଂ ଅନେ ଦେଶ ପରବଶମ୍ବୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ନିଜର ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ବୃହତ୍ ଦେଶ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛନ୍ତି । ଅନୁମାନ ହୋଇଛି ଆମେ ପ୍ରେମ ହୋଇ ଯାଉଛୁ । ଆମେ ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ପ୍ରଦେଶ, ଛୋଟ ଛୋଟ ଜାତି, ଧର୍ମପାଇଁ ଅଭିମାନ କରୁଛୁ ଓ ମାନବତା—ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ପାଶୋରି ପକେଇଛୁ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛୁ ଅଥଚ ଅଭିମାନ କରୁଛୁ ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ

ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନେ ଅବସାନ କରନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ କଣ ହେବା ଉଚିତ ? ଶାସ୍ତ୍ରର ଅନୁଶାସନ ମାନି ସୃଷ୍ଟିର ସୃଷ୍ଟି ମୋକ୍ଷ ଆଶରେ ନିର୍ଭର କରିବା ଉଚିତ ଓ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ମାନେ ଆମ ମନରେ ପ୍ରେମ ଓ ଅବସାନ କରିବା ଉଚିତ । ତାହାହେଲେ ଆମର ଶାନ୍ତିମୟ ଜୀବନରେ ସୀମିତ ଓ ଭୌତିକ ଜୀବନରେ ବାଧକ ହେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ହେଉଛୁ କଣ ? ଆମେ ଶାନ୍ତିମୟ ଜୀବନରେ ବାଧକ ଓ ଭୌତିକ ଜୀବନରେ ସୀମିତ ହୋଇ ନିଜକୁ ଗର୍ବିତ । ଆମେ ଆମେରିକାର, ଇଂଲଣ୍ଡର, ଜାପାନର କେଶ ଗର୍ବିତ । ମନେକର ଏକର ଡାକ୍ତରଙ୍କ ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି ଯେ, ଆମେରିକାର ମାନ୍ୟବର ଜନ ଛିଡା ଆସୁଛି ଓ ସେ ଉଚ୍ଚ ପଦବୀ, କମ୍ପ୍ୟୁଟ ଦକ୍ଷ ସମୟରେ ଭାରତରେ ରହିବ ହୋଇ ବୁଝାଇଛନ୍ତି । ଏହା ପ୍ରଚାରର ମାନେ ମହାନ ବୁଝନ୍ତୁ । ଏ ଜଗତ ସବୁ ଠିକ୍ ହେବ କେବେ ଅଦ୍ଭୁତ ଶ୍ରେଣୀ ଛିଡ଼ ଆସିବ । ତା'ହେଲେ କହନ୍ତୁ, ଖାଇବା ପଢ଼ାରେ ମନେ ଅନେକଥର ଖାଏ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ କାନ୍ଦୁ ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଉଥିଲେ ଜଣ ଜେଜେଙ୍କୁ ଛୁଟି କେଉଁଠାକୁ ଯାଉଁ, ଭାତ ପଡ଼ ଖୁଆ ଦୁଆ ରହିଥାଉ-ଥାନ୍ତି । ମନେ ପଡ଼ନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରେମଭାବ ଓ ନିଜ ଜାତିର ଛିଡ଼ ଯାଉ ।

ଏ ଯୁଗ, ଏ ପରମାଣୁ, ଏ ମାନବ ଅଣୁ ଅନୁଭବ ଅଟେ । ସୃଷ୍ଟି ଉଷ୍ଟିତ ଜାତିକୁ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ କରିବାରେ ଓ କେତେରେ ଜୀବନ ଚୁମ୍ବକର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନିର୍ମାଣ ଅଧିକାରେ ଏହିଭ ପରମାଣୁ ସ୍ତର ବାସଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ । ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଶକ୍ତିଉତ୍ପାଦନ କରିବାରେ ଏହିପ ପରମାଣୁ ସ୍ତର ସାହାଯ୍ୟ ମିଳି ପାରିବ । ଉତ୍ପାଦନରୁ ଆମେ ବଢ଼େଇ କରିବା ଓ ଅଣୁରୁ ଏବେ ବାଧକ କରିବା ଯେ ଆମେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଓ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଅମର, ଏପ୍ରକାର ବୋଧ ଅମର ଅଛିଟି । ଏବ ଆମେ ଆମର ଏ ଦେଶମାନେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀର ଜଣଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ପଥକୁ ଗର୍ବିତ ହେଲେ ବ୍ୟବସାୟ—ମାନବାର ବଳତ ଓ ସେଥି-ରୋଗୀ ନାନାପ୍ରକାର ସବୁ ଓ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ ରଖି ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି ।

ଯେଉଁ ଶ୍ରେୟସାଧନାକୁ ଆମେ ବସୁଧାପାଠ ରୂପେ ଦେଉଛୁ ଆଜି ଆମପାଇଁ ସାଧନ ବୋଲି ଭଣାଉଛୁ । ଏହି ଶ୍ରେୟସାଧନାକୁ ଯଦି ଆମେ ଜୀବିତ ରଖିଦେବା ଓ ସେ ଦାନରେ ବଢ଼େଇ ଦେବା ତେବେ ଜଗତ ପ୍ରକୃତ ରକ୍ଷା ତେବେ ଯାଇ ରକ୍ଷା ପାଇପାରିବ । ମାନବୀୟ ଚେତନା ଯେପରିରେ ଯଦି ଆମେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଯାଉଛୁ ତେବେ ମୃତ୍ୟୁ ବରି ନେଉଛୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ଆମର ମାନବୀୟ ଚେତନାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ଦେଇଛୁ । ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମେ ବଙ୍ଗାଳୀ, ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମେ ଗୁଜରାଟୀ, ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମେ ଓଡ଼ିଆ; ଏହିସବୁ ଆମ ମାନବୀୟ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆମେ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ଦେଇଛୁ । ଆମର ମନୋଭାବନାକୁ ଉଦାର କରିବା ଭାରତ ଓ ଶ୍ରେୟସାଧନାକୁ ଜୀବିତ ରଖିବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ କେତେକ ମନରେ ଏ ଭାବ ଆସିପାରେ ଯେ ଆମେ ଏହି ଶ୍ରେୟସାଧନାକୁ ଜୀଆଁଇ ରଖିଦେଲେ, ଆମକୁ ବେଶୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତ ସେହି କଥା ବୁଝାଇବାକୁ ଚାହୁଁଛି ଯେ ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ଯୋଗ ଏପରି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯେ ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ ମଣିଷକୁ ସଫଳ ହେବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଦେବ । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ସବୁ ସଫଳତାକୁ କ ଅଧିକ ହେବ ଗୃହୀତ ହେବେ ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ଯୋଗ ଯେ ମଣିଷକୁ କେବଳ ଉଦ୍ଧାରିବ, ଏପରିକି ଦୈହିକ ସହିତ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ତ ଆମେ ଗୃହୀକୁ ଯେ ଶାନ୍ତି ହାସଲ କରିବାକୁ ସହାୟତା ହୋଇ ପାରନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ସମୁଦାୟ ଜୀବ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧ ସହିତ ତାଙ୍କର ହୋଇ ମନେ କରନ୍ତୁ । ତାଙ୍କୁ ତାର ସ୍ୱାଧୀନ ଆତ୍ମଶକ୍ତି ପୂରଣ ଭୂମିକୁ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ କରିବାପାଇଁ ଆମେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ଆମ ଦେଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଧାନ ଉତ୍ପାଦନ ଅଣ୍ଡ ଯୋଜନାରେ ଆରମ୍ଭ ଆମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବା । ତାପରେ ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ଶକ୍ତି ଯେତେ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିବ ସେତେ ଉନ୍ନତି ଅନେକ ଯେ ତାଙ୍କର ଉପାୟ ହେବ ଓ ତାଙ୍କର ଅଧିକ ଲାଭ ଓ କଲ୍ୟାଣ ହେବ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଶ୍ୱର ସକଳ ଏ ଯୁଗ ହେଉଛି ଶ୍ରେୟସାଧନା ପାଇଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଯୁଗ ଓ କଲ୍ୟାଣପାଇଁ ବସୁଧାପାଠୋର ଯୁଗ । ସାବଧାନ

ପାଇଁ ଏ ଏତ ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି ଯାହା ସ୍ୱାର୍ଥପରର ସୁବିଧାରେ ଏ ଦୁର୍ଯୋଗ ଘଟିଛି ରହିଛି ।

ଆମ ଋଷିମାନେ, ଆମ ପିତୃପୁରୁଷମାନେ ଆମକୁ ଏହାହିଁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ଲୋଭବାସନାକୁ ସୀମିତ କରିବା ଓ ଆତ୍ମସଂଯମକୁ ଜୀବନର ଧର୍ମ କର ଏବଂ ଏହା ଧାର୍ମିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଯୁଗ ଅନୁକୂଳ ହୋଇଛି ସେତେବେଳେ ତ ଆଉ ଚୌକସି ରହିବା ହିଁ ଉଚିତ ନାହିଁ । ଆମଦେଶର ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଉପଦେଶ ଓ ଗୁରୁର ବାଣୀ, ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ଘଟଣ ଏକାଠି ମିଶିଗଲା । ଆମ ନାରୀର କବଚର ପାଳନକୁ ମୁକ୍ତ ହେବ ଜଳେବ ଯେ ଲୁହେ ତ ମଣିଷ ଓ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଜଗ ମଣିଷ ଭୂମିର ଦ୍ୱୈତ, ତେବେ ସେ ପଥ ସେ ଅତି ସହଜରେ ପାଇପାରିବ । ଯେଉଁକୁ ଉଦ ବୁଦ୍ଧିର ପଥପାଇଛି ସେ ଭୂମି ଆଜ ଶାନ୍ତିରେ ସେଇ ଘଟଣ ଜଟିଳ ହୋଇଛି ସେଇଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସେ ପଥ ସେମାନେ ଭୁଲିଗଲେ ଭୁଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ଏବେ ବି ସ୍ୱାର୍ଥପରର ଏଷଣା ଅଳ୍ପ ନାହିଁ ହିଁ ଦେଖିଛି ଯେଉଁ ନାରୀର ସେବା ଏ ମୃତ୍ୟୁର ବ ଗାଇଁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି, ବାହାର ଜଗତକୁ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସୀମିତ ଶେଷରେ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିବାର ବୃତ୍ତି ଆମଦେଶୀୟର ଆମକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଯାଉଛି । ଆମଦେଶରେ ଏ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତି ଯୋଗୁଁ ବଞ୍ଚିଛି ତାହାକୁ ଆଧାର କରି ଆମେ ଯଦି ଆଗେଇବା ତେବେ ଆମ ଜୀବନ ସହଜରେ ସୁଖୀ ହେବ ଏବଂ ଏ ଭାରତୀୟ ମନ୍ତ୍ର ଏ ଦେଶର ଆମର ସମସ୍ତ ଲୋକ ଯୋଗ୍ୟ ଯୋଗ ଦେବେ । ସେଥିପାଇଁ ହିଁ ଦକ୍ଷତାରେ ଉଚିତ ଯେ ଏ ଜୀବନ ଯେ ଉଦ୍ଧାର, ଏହା ଆତ୍ମଜନର ଅତ୍ୟଧିକ ଲୋଭ, ବରଂ ଆତ୍ମଜନପାଇଁ ଅନୁକୂଳ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁକୂଳ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ଉପଯୋଗ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମର ଲୋଭବାସନାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ସୀମାବଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ସବୁ ଆତ୍ମସଂଯମ ଅଭ୍ୟାସରେ ହିଁ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ଆତ୍ମଜ ଓ ଜୀବନ—ଏ ଦୁଇଟି ଭିତର ସଂଯୋଗ ନାହିଁ ଆଜିରେ ଆମର ଏ ପୃଥିବୀ ସୁନା ହୋଇପାରିବ ।

ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମରୁ ଆମର ଓ-ଜାତିଗତ ସ୍ୱଭାବ ଯେ ଦୁର୍ବଳ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଲାଗନ୍ତି, ଏପରି ଅନେକ ଘଟଣା ଦେଖାଯାଏ । ଅନେକତଃ ଏ ବିଷୟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ କେହି କେହି ପିଲାଙ୍କର ଅସୁସ୍ଥ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟବହାର କରିପାରି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆମେ ତ ଏହି କଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛୁ ଯେ ଅଣ୍ଡା, ପିତ୍ତଳ, ଟେକ୍ସ, ଶେକ୍‌ସ୍‌ପିୟର ଭଳି ଲେଖକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନଧାରୀ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ଅନୁଗତ ହେବ । ଏପରି ଅନେକ ବାଳକଙ୍କର ଏ ଧରଣ ଶକ୍ତି ଜନ୍ମିଥିବା ଦେଖାଯାଏ ଓ ପରିବାରରେ ଅନୁସରଣ ଏ ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରି ସ୍ୱାଭାବିକ ହୋଇଥାନ୍ତି । ତେବେ କିଛି କିଛି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ଆଜିର ଏ ଯୁଗରେ ଟେଲିଭିଜ୍ଞ, ପିତ୍ତଳ, ଶେକ୍‌ସ୍‌ପିୟର୍‌ ଭଳି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଅନ୍ୟତ୍ର ଜନ୍ମ ନେଇଛନ୍ତି । ଯେ କେଉଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପିଲାଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ତାକୁ ଆମର ପ୍ରକୃତି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଗୁଣ ଯେ ତ ଆଜ ଆଗରେ ଏହି ସମସ୍ୟା ଆଣି ଦେଉଛନ୍ତି ଯେ ଅନୁଶୀଳନ ଗ୍ରହଣ କରୁ ନ ହେଲେ ପୁଷ୍ଟି ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଅଧିକ ହୋଇପାରେ । ସ୍ୱଭାବର ଉନ୍ନତି ଯେ କୌଣସି ସମୟ ହେବ, ତାର ଉନ୍ନତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହିପରି ଉନ୍ନତି କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ଯଦି ଏ ଟେଲିଭିଜ୍ଞ ଭଳି ଶିକ୍ଷା ଦେବା, ପରିବାରକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଧର୍ମଭାବନା ଗଢ଼ ଶିକ୍ଷାଦେବା ଓ ସହଯୋଗୀ ଜୀବନ ଗଠନ ଶିକ୍ଷାଦେବା ତେବେ ଅନୁଶାସନ ଆମର ଜାତି ଗଢ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ । ଯେ ଶିକ୍ଷା ବାଳକ ଗୁଣ ଓ ସ୍ୱଭାବ ରକ୍ଷିଲେ ତା ଶିକ୍ଷା ଦାନ ନ ହୋଇଥିବା ଶିକ୍ଷିଲେ ସେ ଆଜି ଭଲ ହେବ ନାହିଁ । ସାଧାରଣମାନଙ୍କର ଏ ସମସ୍ୟାରେ ଭଲଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ । ଆଜି ଭାରତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ସମସ୍ୟାମାନ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି ଏବଂ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଆମେ ଜନତାବାସୀ ଯଦି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦେଶ ରକ୍ଷିବା, ଦେଶ ବାହାର ବାଦବା, ଦେଶ ଜନତାର ଆଦେଶ ପାଳିବା ହେତୁ ଆମେ ରକ୍ଷା ପାଇପାରିବା ଓ ଜାତୀୟ ଗୌରବକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବା ।

—ତିନି—

ଆତ୍ମାର ବ୍ୟାପକତା ଓ ନିର୍ଭୟତା ହିଁ ଏ ଯୁଗର ମନ୍ତ୍ର

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ଏପରି ଯୁଗରେ ରହୁଛୁ ଯେ, ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଘଟଣା ଘଟିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହୁଛି । ଯେଉଁମାନେ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ବୁଝୁଛନ୍ତି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀ ଆଗରେ ବହୁତ ବଡ଼ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ରହିଛି । ଦେଶ-ନାୟକଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ହଜିଯାଉଛି ଏବଂ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଭୟ କରୁଛନ୍ତି । ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ପରସ୍ପର ଶସ୍ତ୍ରରେ ସଜ୍ଜ ହେଉଛନ୍ତି । ଆମେସବେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ଏ ମଣିଷର ଅଣୁଆସ୍ତ୍ର ବାହାରିସାରିଛି; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତିର ଅଧିକାର ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍ ବମ୍ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ସାରିଲାଣି ଏବଂ ସେ ହାଇଡ୍ରୋଜେନ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରିଯାଉଛି । ଶୁଣିବାକୁ ମିଳୁଛି ଆମେରିକା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇଛି, ଆମେ ମଧ୍ୟ ଆମେରିକାର ସମ୍ମୁଖ ଅଛୁ । ଏବେ ଏଥିରେ କେତିକ ବୋମାରୁ ଭଲ ହୋଇ ଦେବାକୁ ବାହାରିଛନ୍ତି । ସେ କହୁଛନ୍ତି, ଆମକୁ ଆମ ଶକ୍ତି କମିଶ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଋଷିଆକୁ ମଧ୍ୟ ହାଇଡ୍ରୋଜେନ ବମ୍ ତିଆରି କରିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଭଲ ଭଲ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଅନୁମାନ ଯେ, ଏପରି ବୋମା ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରିବ ଯେ, ଭାବିବା ଦ୍ୱାରା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ ହେଉଛି । କେତେକ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ କହୁଛନ୍ତି, ଏ ଜିନିଷ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବାଧା ରଖିବାକୁ ହେବ । ଏ ବାବଦରେ କେତେକ ହାଇଡ୍ରୋଜେନ ବମ୍, କେତେକ ହାଇଡ୍ରୋଜେନ ବମ୍ କୌଣସି ଦେଶ ହାତରେ ରହିଲେ, ତେବେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ସେ ଦେଶ ଆଧିପତ୍ୟ ଚଳାଇ ପାରିବ । ତାଙ୍କରେ ହାଇଡ୍ରୋଜେନ ବମ୍ ହାତକୁ ଆସିଲେ, ତେବେ ତାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଏପରି ଉତ୍ପାତ ଘଟାଇ ହୋଇ ପାରିବ ଯେ, ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ଆମେ ଅଧୀନ କରି ପାରିବା ଓ ନିଜ ହାତମୁଠାରେ ରଖି ପାରିବା । ସେ ଏ ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବାଣୀ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ଯେ, ଆମେରିକା ଧ୍ରୁବ ଅଞ୍ଚଳ

ମଧ୍ୟରେ ବୃଷ୍ଟିପାତ ଜଳ ସେଥିରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନାହିଁ, ତାହାଠାରେ ଜୀବ ଜଳ ମ ପଡ଼ୁଥାଏ। ସେଥିପାଇଁ ଏ ଜଳ ଭାଣ୍ଡାର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ସଞ୍ଚିତ କରାଯିବା ଉଚିତ। ମୁଁ ଯୋଜନାମାନ ଉପରେ ଯେ ଏତେ ବନ୍ୟାର ନିମନ୍ତେ ତାକୁ ଓ ମହାନଦୀକୁ ଦୂଷାଯିବ। ଭଗବାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ଦେବା ପଦ୍ଧତିରେ ଏହା ଧାତୁର ଅଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ମିଳିବ।

ଏହା ଜଣାକଥା ଯେ, ଅନ୍ନ-ଶସ୍ୟ ଉପରେ ଯାହାର ଏତେ ନିର୍ଭର କରୁଛି। ତା ବଦଳରେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରବଳ ଶତ୍ରୁମାନ ଅନ୍ୟ ତାହାର ସେଇଠି ନେଇ ଆଣି ପାରିବ। ମଧ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇପାରେ। ସେଥିପାଇଁ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ବାରମ୍ବାର ଉପରେ ଆକାଶ ବନ୍ୟାର ଏହି ବନ୍ୟାର ହୋଇ ଆସୁଛି, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ଆମେମାନେ ଉପରେ ଯୋଗଦେବା ଅନାହାର ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି। କିନ୍ତୁ ସେଇଠି ଏହି ଧରଣର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ବାଦଛି ଓ ହିଂସା ପ୍ରତି ଲୁଣ୍ଠନ ବାଦ ହେବାର ଦେଖାଯାଉଛି, ସେ ସମୟରେ ଅନାହାର ଦେଶମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କଣ? ଅନାହାର ଦେଶମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଧରଣର ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି ଯେ, ଏ ଯୁଦ୍ଧ ପଥ ମଧ୍ୟରୁ ଆମକୁ କୌଣସି ଉପାୟ ପଥ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାକୁ ହେବ ଓ ନିଜ ଦେଶ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ। କିନ୍ତୁ ଏଥିରୁ ମିଳିବ ନାହିଁ ଓ ସେ ପଥରୁ ମିଳିବ ନାହିଁ, କେବଳ ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତର ନେଇ କୌଣସି ଦେଶ ରକ୍ଷା ପାଇବ ନାହିଁ। କେବଳ ସେହି ଦେଶ ଓ ସେହି ସେତେ ରକ୍ଷା ପାଇବେ, ଯେଉଁମାନେ ଅଧିକା ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବେ ଓ ଅଧିକ ଶକ୍ତି ହୋଇପାରିବେ। ଆମେ କେବଳ ବୃଷ୍ଟି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବୁ ନାହିଁ — କେବଳ ଏତେ ଉତ୍ପାଦନ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ, ଅଧିକ ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ତା ଭିତରେ ବନ୍ୟାର ପ୍ରତିରୋଧ କଲେ ହିଁ ଆମେ ଆଗେଇ ପାରିବା। ମଣିଷ ଉପରେ ଭାର ପଡ଼ିଲା ବନ୍ଧରେ ତାହାର ଅଭ୍ୟାସ ଚଳି ନ ପାରେ। ଏ କଳ୍ପନା ହିଁ ଭୁଲ। ସେତେ ଆଉ ଏତେ ବୁଝିପାରେ ଯେ, ଆମ ଉପରେ କେବଳ ଅନ୍ନ ଶସ୍ୟର ଅଭ୍ୟାସ ହିଁ ଚଳେ, ଆଉ ତାହାର ଅଭ୍ୟାସ ଚଳେ ନାହିଁ, ସେହିଦେ ସେଠ ସାଧାରଣ କଥା ପାଇପାରେ। ଏଥିପାଇଁ ଅଧିକ ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହିବା

ପଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ତାଙ୍କ ଉନ୍ନତ ଜୀବନ ପାଇଁ ଯେଉଁଠି ଜଣ ଜଣ ଲୋକ ମିଳି ଦାନ ଅନୁଗ୍ରହ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଉଛନ୍ତି, ସେହିଠାରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଲୋକ ମିଳି ଅବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ ହେବ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଉନ୍ନତ ଜୀବନ ରଖିବା ପାଇଁ ଯେଉଁଥିରୁ ଜନସାଧାରଣ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି, ସେହିଠାରେ ଅବସ୍ଥା ଉନ୍ନତ ଜୀବନ ପାଇଁ ଆମକୁ ଆଗ ବଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ସମାଜର ଜୀବନ ଧାରାରେ ଆମକୁ ମିଳିମିଶି କାମ କରିବାକୁ ହେବ, ସମାଜ ସେବାରେ ଆମର ଏହି ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଆମକୁ ଜନସାଧାରଣ ପାଇଁ ଲଢ଼ିବାକୁ ହେବ ଯେ ସ୍ୱାର୍ଥ ପରେ ଆଜିର ଯେଉଁ ଯାନ ସମାଜରେ ଏ ଅବସ୍ଥା ଏହି ଅର୍ଥାତ୍ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସଂସାର ଜଣେ ନ ପାଇଲେ, ତେବେ ଆମ ସ୍ୱଭାବର ବଳରେ କୃଷି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ନତ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଆମକୁ ଭୁଲ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଆମ ସମାଜଠାରୁ ଅଲଗା କରି ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ବିଭିନ୍ନତା ଅନେକ ନିଜ ନିଜର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରମାଣିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି, ଏ କଥା ଆମକୁ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ପାରେ ଆମେ ଜାଣୁ, ତେବେ କେବଳ ସ୍ୱାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷ ରହେ ଓ ଶତ୍ରୁ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ସେଥିପାଇଁ ଛୋଟିଏ ପରିବାରରେ ଯେଉଁକି ଦେଖିବ...ଲୋକଥାନ୍ତି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ରହନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କ ସେବାରେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ଶ୍ରମ ଦିଅନ୍ତି, ଯଦି ସେମାନେ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମଣନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହିପରି ଛୋଟିଏ ଛୋଟିଏ ଗାଆଁ ଛୋଟିଏ ଛୋଟିଏ ସୁଦୃଢ଼ ହୋଇ ପାରିବା ଦରକାର ଏବଂ ସେହି ଛୋଟ ଛୋଟ ଗୋଷ୍ଠୀର ସମସ୍ତଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଶ୍ରମ ସମର୍ପଣ କରିବା ଦରକାର । ଏଇ ଛୋଟିଏ କଥା ଆମ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଯାହା ଦେଖିଲେ ଲୋକ ଆମକୁ ଆକର୍ଷିତ ହେବେ, ଆମ ଦେଶକୁ ଉନ୍ନତ କରିବେ, ଆମକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବେ, ତାକୁ ଆମେ ଆଜ ସେ ହୋଇପାରିବା ପଥରେ ଆମର ପ୍ରକୃତ ଉନ୍ନତି । ଏହି ପ୍ରକାର ଭାବ ଆମର ରକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ ହେବ । ଆମକୁ ଏଠି ଦେଖି

ଯେଉଁମାନେ ସନ୍ତାନର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ସେ ବିଷୟରେ ଶୋଇଥାନ୍ତି ମଣିଷେ ମା
ବାପମାନେ ଅଜ୍ଞତା ପାଇଁ ଆଦର ଦେଇ ଥାନ୍ତି । ଏଣୁ ଆମର ଏହି ଦେଶ
ର ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ବିଷୟରେ, ସେହି ଆମର ଧାରଣା ଅନୁସାରେ
ଦେଖାଯିବ ସେ କୌଣସି ମାନସିକ ନାହିଁ । ସମାଜରେ ଏପ୍ରକାର ସନ୍ତାନ
ଜନ୍ମିବାକୁ ହେବ । ଆମେ ଏହି ପ୍ରଥମେ ଯୋଗ୍ୟ ସେଠି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାର୍ଥ ଅଛି । ଏହା ସବୁ ଓ ସମାଜରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାର୍ଥ
ରକ୍ଷା କରିଦେଲେ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ହେବେ, ସେହି
ଏ ଦେଶର ଧର୍ମକୁ ମାନି ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦୂର କରିବା ସମୟରେ ସେହିମାନ
ଙ୍କର ଯେଉଁ କଥା ମାନିବୁ ସେହିଭଳି ଶିକ୍ଷା, ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଦୂର କରିପାରିବ
ଥାଉଛି ।

ଆଜିକାଲି ଯେଉଁମାନେ ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା-
ନାହିଁ ତ ଦେଶ ଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷାର କଥା, ତାହାର କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ
ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ନାହିଁ । ସେ ଦେଶ ତାହା ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷାର ସେହି ଦେଶର
ଉନ୍ନତିର କାରଣ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷାରେ ଆମ୍ଭେ ସେହି
ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି ଯେ ଆମେ ଏ ଦେଶ ନୋହୁଁ, ଦେଶକୁ ଦେଖି କୁହେ
ଯେବେ ଭାଷା ଜଣ ହେବା ଭଳି କରିବାର ନାହିଁ; ଆମେ ତ ଯାହା ଏବେ
ସେ ଅବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ—ଏ ଶିକ୍ଷା ଆମକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରିବାକୁ ହେବ । ବାଳ ମା
ନଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ଦେବେ ନାହିଁ, ଶିକ୍ଷିତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବେ ନାହିଁ,
ଗୁରୁଜନ ଓ ଧର୍ମଗୁରୁ ସେବକଙ୍କୁ ଅବହେଳା କରିବେ ନାହିଁ ଏବଂ ଏମାନେ ଯେ
ଉପଦେଶ ଦେଇ ପାରିବେ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣି
ଚଳିବାକୁ ମାନିବେ ନାହିଁ । ସମାଜକୁ ଏ କଥା ଶିଖିବାକୁ ହେବ । ଏ କଥା
ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ମା ବାପ ବା ଗୁରୁ ସନ୍ତାନକୁ ଯିଏ କଷ୍ଟ ଦେବେ ସେ
ଆଉ ମା ବାପ ହେବା ପାଇଁ ସେ ଯୋଗ୍ୟ ମାନବେ ନାହିଁ । ଏକଥା ମଧ୍ୟ
ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଯେଉଁ ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଶିକ୍ଷିତା ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା
ଲାଭ କରୁଥିବେ, ସେ ସବୁର କଥା କେହି ମାନିବେ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ
ଏ ଶିକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁମାନେ ସେହି, ସେ ସମସ୍ତ
ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ହୋଇଥାଏ ବା ସ୍ୱଦେଶୀ ହୋଇଥାଏ ଓ ଏକଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ

ହୋଇଥାଏ, ସେ ସବୁ ଧାରଣେଲିଷା ଶେଷରେ ତା ଧାରଣରେ ତା ପଥ ଛାଡ଼ି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଏପ୍ରକାର ମନୋବୃତ୍ତି ଆଗେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ହେବ । ଉପନିଷଦ୍‌ରେ ଦେଖାଯାଏ ଋଷିମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ କହୁଥିଲେ, "ହେ ଶିଷ୍ୟ ! ଆମର ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁଣ ଭଲ ଦେଖିବ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବ, ଯେଉଁ ସବୁ ଭଲ ନ ଦେଖିବ ତାକୁ କଦାପି ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ ।" ସେହିପରି ଗୁରୁମାନଙ୍କର ଭାବ ହେଉଛି ସେମାନେ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନ ବୁଦ୍ଧି ଶକ୍ତି ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଅତଏବ ଆମ୍ଭ ଏ ଦିଗ ଜାଗ୍ରତକୁ ... ହେବ, ଏଥିରେ ନିଷ୍ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହେବ, ଭାବ ... ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଏ ସାଧାରଣ ଉପାୟ ... ସେ ... ହେବ, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ... ହେବ ନାହିଁ । ଆମମାନଙ୍କର ... ହେବ, ଯେପରି ତାହା ନ ... ହେବ, ଏଥି ସେମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇବାକୁ ହେବ । ଆମକୁ ଏହି ସଂସାରେ ଚଳିବାକୁ ହେବ ସେ, ଅନେକ ଦେଶର ... ମାନିବୁ, କୌଣସି ପ୍ରକାରର ... ନାହିଁ ।

ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ... , ... ଦେଖି ... ମାନୁଛି, ... ଦେବାପାଇଁ ... । ... ସେ, ... ନାହିଁ । ... ଥିଲେ ... ମନୋବୃତ୍ତି ଥାଏ ... ନାହିଁ । ... ଏବଂ ... ନାହିଁ ... ହେବ, ସେ ... ମାନୁଛି ... କୌଣସି ... । ଏ କଥା ମୁଁ ... । ... କୌଣସି ପ୍ରକାରର ... ହୋଇଥିବା ... ହେବ, ... ଦାନ ... ହେବ

ଅଳସ ହେବ ନାହିଁ । ଅଧିକ ଲୋକ ଚାଷବାସ କରି ଖାଇବ ନାହିଁ । ଅଧିକ ଦାମ ମିଳିବ । ସେମାନେ ଉପରେ ଯାହାର ଲୋକ ଜୀବିକାର ନ ଧରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଏହା ସମସ୍ତ କୃଷକଙ୍କ ଅର୍ଥନୈତିକ ହୋଇ ପାରିବ । ସେଥିପାଇଁ ସେମା ଗୃହ ନ ଯାହାର ଉପରେ ଅଧିକ ଲୋକ ନିର୍ଭର ହେବ । ଏହି ପ୍ରକାର ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ହେବ, ଜମିର ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ଓ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା । ଦେଶର ଅର୍ଥ ଜମିର ମୂଲ୍ୟ ଅଧିକ ହେବ ଯାହା ହେବ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅର୍ଥ ଜମି ଉପରେ ହେବ ।

ଏ ଜମି ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଉଛି ଚାଷୀର ଓ ଦେଶର ସମସ୍ୟା । ଛୋଟ ଛୋଟ ଖଣ୍ଡରେ ଏତେ ଜମି ଅଛି ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ଉନ୍ନତ ଉପାୟରେ ଚାଷ କରିହେବ; ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ଯାହାକୁ ଉନ୍ନତ କରିହେବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ଲୋକ ଏ ସମୟରେ ଭୂମିହୀନ ହୋଇ, ଏ ମୂଲ୍ୟରେ ଅଧିକ ଜମି ଅଛି, ସବୁ ଜମି ଅନେକ ଅଧିକାରୀଙ୍କର । ଜମିର ଅଧିକ ଅଂଶ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହି ଅଧିକାରୀ ମାନଙ୍କ ହାତରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଚାଷୀ ହାତରେ ନ ଦେଲେ, ଦେଶର ଓ ଚାଷୀର ଉନ୍ନତି ହେବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟଥା ତାହା ମାନଙ୍କ ଚାଷୀ ଉନ୍ନତ କରିବାର ସାଧନ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ଚାଷୀ ମାନେ ଏକ ହେବା ଦରକାର ଏବଂ ଚାଷୀରେ ଅନେକ ଜମି ଅଛି, ଏହି ସବୁ ଜମିରେ ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ରହିବା ଉଚିତ । ଚାଷୀରେ ଅଧିକ କେତେ ଜମି ଅଛି, କେତେ ଅନୁପାତ ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଓ କେତେ ଜମି ଅନ୍ୟରେ ନାହିଁ ବାକି ଅଛି, ଏ ସବୁର ସମାଧାନ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଅନେକ ଏପ୍ରକାର ବୃତ୍ତି ଜମିକୁ ଚାଷିବାକୁ ହେବ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ହାତରେ ଯାହା ଅଛି ସେଥିରୁ ଅଧିକ ତାହା ସମାଜର । ସେଥିପାଇଁ ସମାଜକୁ ଏକ ଦିଗରେ ଶୃଙ୍ଖଳବଦ୍ଧ କରିବ ଉନ୍ନତ ଦେଶର ନୀତି । ଏ ସମାଜସେବା ବ୍ରତ, ସମାଜରେ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଲୋକ ଯେଉଁ ଦେଶର ବ୍ରତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ସମାଜରେ ଲୀନ କରିଦେବା ଓ ସଂସାର ଅନେକ ନ ହେବା ଏ ଭୂମିହୀନ

ହୋଇଛନ୍ତି ଏ କ୍ଷେତ୍ରର ଭିତ୍ତି । ଏହି ଦୃଢ ଭୂମି ହିଁ ଧର୍ମ ଧରି ପାରିବ, ଯାହା ମନକୁ ତଥା ଶୈଳୀ ।

ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଭୂତ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବେ ସେ, ଯାହାଙ୍କର, ଅଧିକାର ଅଛି, ଭଗବାନଙ୍କର ଅନ୍ତ ଅନ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ଅଛି, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନ ଧନ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ରହିଅଛି । ଅନ୍ତ ମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ଜୀବନର ଅଧିକ ସମ୍ପଦ ଏବଂ ଦେହ ଠାକୁରଙ୍କଠାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ପଣ ନିର୍ଭର ଏ ଭୂମିରେ ଧର୍ମସ୍ରୋତ ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ଧର୍ମର ବଳଶାଳୀ ସମ୍ପତ୍ତି ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନରେ ଏକ ଦେଶ ଦେବାରେ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁକ୍ତିଦାନରେ ମଧ୍ୟ ହେବ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଉପଦେଶ ଦେଇଛି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ୍ତୁ, ସେଥିରେ ଏହି କଥା ଅଛି । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ କଣ କହୁଛି ? ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଅହିଂସା ଭାରତ ଏବଂ ଅହିଂସା ମଧ୍ୟରେ ତାହାର ଅଧିକାର ରହିଛି ନାହିଁ । ଅହିଂସା ବିନା ସାଧନା ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ କହୁଅଛି । ଭଗବାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ ଯେ, ଅହିଂସା ଭାରତ ଏବଂ ଏହା ସୋଇଁ ସମ୍ପଦର ମଧ୍ୟରେ କାହାରୋଇ ରହେ ନାହିଁ, ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସମ୍ପର୍କର ଜାତି ହେବ । ଏ କଥା ମୁଁ ଶିଖାଇବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ଏ ଅହିଂସା ଦେହଠାରୁ ଅଲଗା, ସେଥିପାଇଁ ଏ ଦେହକୁ ଯେଉଁଠି ରାଖିବେ ସାଧକ ବା ଅନ୍ୟ ଭଳରେ ଯାଇ ପାରିବ ଅଭ୍ୟ ନାହିଁ । କେବଳ ସ୍ୱାର୍ଥ ଅନ୍ୟକୁ ଶୋଷଣ ତଥା ଲୁଣ୍ଠନରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଲୋକକୁ ସେ କଥା ପାଇବେ ଅନ୍ୟ ତାକୁ ମାରନ୍ତି । ଦୁର୍ବଳ-ରକ୍ଷା ଏ ବୁଦ୍ଧି ମୌଳିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଆଜି ମୁଁ ସଂସାରରେ ଅହିଂସା ଶାସନର ଏ କଥା ଶିଖିବେନି । ଅହିଂସା ଭାରତ ଓ ଅହିଂସା ଜାତି—ଏ ଦୁଇଟି ମନ୍ତ୍ର ଭିନ୍ନ ଏବଂ ଭେଦନୀତିମାନଙ୍କର ଅଧିକାରୁ ଅଛି । ତାହା ହେଲେ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ସମ୍ଭବ ନାହିଁ । ଅତଏବ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ରହିବେ ଓ ଅନ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ ରଖିବେ । ଆଜି ସେତେବେଳେ ଏ ଅହିଂସା ଜାଗାରେ ହୋଇ ଉଠିବାକୁ ଅଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏବେ ସେଥି ଜନ୍ମ ଦେବା ଅନ୍ୟକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ତାହାର ଇଚ୍ଛା ହେବ ନାହିଁ । ଏପରି ତାହାର ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ହେବ, ସେତେ

ଟିକ ଅଭ୍ୟାସକୁ ଅମ ଠିକରେ ସହିପିବା; କିନ୍ତୁ କହିବା ନାହିଁ । ସ୍ୱରାଜ-ବର୍ତ୍ତନ ମାଆମାନେ ନିଜର ସନ୍ତାନକୁ ବୁଝିବା ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ଆସେ ଦିନ୍ଦ୍ରବାବା କିନ୍ତୁ, ଏହାହିଁ ମୁଁ ଚାହୁଁଛି । ମା ନିଜର ସନ୍ତାନକୁ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେବେ ଯେ, ପୁଅ ! ତୁ ତ ଏହି ସମାଜର ଅଙ୍ଗ, ତେଣୁ ତୁ ସମାଜମୟ ହୋଇ ଯା । ତୋର ବାହାରକୁ ଦେଖିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ, ତୁ ଏ ଦେହ ନୋହୁଁ, ଏ ମନ ନୋହୁଁ । ତୁ ଆତ୍ମା, ତୁ ସମାଜ । ଏ ଶିକ୍ଷା ଭାରତବର୍ଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେବା ।"

(ମାନ୍ଦ୍ରବଜାର, ଷ୍ଟାର୍ ... ଭକ୍ତ ପ୍ରବଚନ—୪-୩-୧୯)

— ଶୁଭ —

ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସମାଜଶାସ୍ତ୍ର

ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ନାନାବିଧ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଜୀବନର ଅନେକ ଦିଗ ଅଛି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିଗକୁ ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ର ଉଦ୍ଭବ ହେଉଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶାସ୍ତ୍ର ରଚିତ ହୋଇଛି ଓ ଶାସ୍ତ୍ରର ସଂଖ୍ୟା ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ଜଟିଳ ବୈଚିତ୍ର୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ନାନା ବିଭାଗୀୟ କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ର ଯଦି ରହିଥାଏ, ତେବେ ତାହା ହେଉଛି ସମାଜ ଶାସ୍ତ୍ର । ସମାଜଶାସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ନାନା ଶାସ୍ତ୍ରର ସମାବେଶ ହୋଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ ତାହା ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଆଜିଯାଏ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରଚିତ ହୋଇଛି । ଏ ଯୁଗର ... ଶାସ୍ତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ... । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଭାରତ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ସମାଜଶାସ୍ତ୍ର ରଚିତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ... କେନ୍ଦ୍ର କରି ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହର ଅନୁଭୂତି ମୋର ଅଛି । ... ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି । ଏହାର ସମାଧାନ ... ଦେବାକୁ ହେବ ଓ ଏହାକୁ ... ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ହେବ, ... ଏବଂ ... ମିଳିବ, ଏହା ... ମନୁଷ୍ୟକୁ ... ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ଯୁଗର ... ଅଛି

ଏହା ଅଛି ଚଉଦିଗେ କଥା ହେଉଅଛି । ବସନ୍ତ ମନ ଅଭିଷାପ୍ତ କରେ । ମନେ ତୋତେ ଭଲ ଲାଗେ । ମୋ ଅନ୍ତରେ ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ରହିଛି, ତାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ତୋ ଲୋଭା ଜୀବନର ଧର୍ମର ଦୃଷ୍ଟିନାହିଁ । ତେବେ ମିଠା ମୋ ଲୋଭ ଜୀବନେ ଜର୍ଜର ପରେ ନାହିଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲକ୍ଷଣ ହେବା । ମୋ ମୋ ଲୋଭରେ ସ୍ପୃହା ନାହିଁ । ଦୁର୍ଲଭ ଜୀବନର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଆରାମ ହେଉ । ମୋ ଲୋଭ ଜୀବନ ଜର୍ଜର କରେ ନାହିଁ । ଯାହା ପ୍ରକୃତ; ମୋ ଜୀବନେ ଆଉ ଯାହା ପ୍ରକୃତ ଜୀବନ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦାୟୀ । ତାହାର ସଂଗ୍ରହ ଅନ୍ତିମ ସମୟରେ । ବସନ୍ତ ପ୍ରାଣ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖ ଆତ୍ମିକ ଜୀବନ ଆଶ୍ରିତ ନାହିଁ । ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖ ଅନ୍ତସ୍ଥାରେ ବି ଆଶ୍ରୟ ନେଉଥିବା ହେବ । ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖ କଣ ? ସମ୍ମୁଖ ତ ଜୀବନ ଅଛି; ମାତ୍ର ଯୌବନ ସମ୍ମୁଖ ହେଉଛି ଯେଉଁଠି ମୃତ୍ୟୁର, ସେହିପରି ଆଲୋକ । ଅନ୍ଧାର ଅନ୍ତ ଯୋଗେ ଅମୃତ ମିଳିବ, ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ଯୋଗେ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ମିଳେ । ଏ କଥାକୁ ଅବହେଳା ହେବନାହିଁ । ଏହାହିଁ ବସନ୍ତ । ଏହା ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରୁ କଥା । ଆମ୍ଭ ଋଷିମାନେ ଯେଉଁ ଜୀବନ ଦର୍ଶନର ଧାରା ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ଏହାକୁ ମୃତ୍ୟୁର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଖାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁ ଏ ଅବସ୍ଥାକୁ ଲୋକେ ମୁକ୍ତି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ସମସ୍ତ ଜୀବନକୁ ଯେ ଏହି ଅନ୍ଧକାରର ମୃତ୍ୟୁର ମଧ୍ୟରେ ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ହେବ । ସେ ସଂସାରର ପ୍ରଭାବର ମଧ୍ୟ ସାଂସାରିକ ବନ୍ଧନମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଜୀବନର ଉଦ୍ୟମ ଚାଲିଅଛି; ଆମ୍ଭ ବସନ୍ତ ପ୍ରକୃତ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମ ମୃତ୍ୟୁର ଦର୍ଶନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବସନ୍ତ ଯୋଗୁଁ ଲୋକେ ଜୀବନରେ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଏ ଯୁଗରେ ବସନ୍ତ ସାମ୍ପ୍ରତ ଜୀବନ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆସିଛି । ସେହି ସାମ୍ପ୍ରତ ଜୀବନ ସୀମିତ ନୁହେଁ; ତାହା ଏବେ ଅସୀମତାରେ ପ୍ରସାରିତ । ଆମ ଦେଶରେ ଯେତେ ଗୁଣୀ ଜ୍ଞାନୀ ଜନ୍ମ ନେଇଛନ୍ତି ଏ ଯୁଗର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ନେଇଛନ୍ତି ତାହା ସେମାନେ ଜାଣି ନ ପାରିବେ । ମାତ୍ର ଆମ ଓ ସେମାନଙ୍କ ମୂଳ ଭିତ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ଏକ ଏକ ଜୀବନ ଧାରା ରହିଛି ଓ ଅନ୍ତଃସ୍ଥା

ନିଜନିଜ ଜାଣିବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଏପରି ନ ଥିଲା, ଲେଖକ ଜୀବନ ଯେତେ ରହସ୍ୟମୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ସମାଜ ସଙ୍କୁଚିତ ଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଲୋକେ ଜାଣିଥିଲେ । ବାସ୍ତବ ଅବସ୍ଥା ସଙ୍କୋଚରେ ହିଁ ସୀମିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଜଟିଳ ହେବ, ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ହେଉ । ଲେଖକ ହିଁ ଏ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝନ୍ତି । ଯେଉଁ ସମାଜ ଯେତେ ଅଧିକ ଜଟିଳ ହେବ, ସେତେବେଳେ ତାହା ବହୁଳ ସମସ୍ୟାରେ ହେବ ଏବଂ ସେ ଅନୁଭୂତିର ସଂଯୋଗ ହେବ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଗଳ୍ପ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବେ ହେବ । ସେ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାଦାନ ହେବ, ତେବେ ତାହା ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବା ସହଜ ଏବଂ ଅଧିକ ବୋଧ ହେବ ଯେ ତାହା ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବେ ଚଳିବ ।

ଅହିଂସା ଅଭିମୁଖରେ—

ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ବାଣୀ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେବାପାଇଁ ... ବର୍ଷ ଲାଗିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ମୋ କଥା ସାରାବିଶ୍ୱ ରେଡିଓ ଯୋଗେ ମାତ୍ର କେତେ ମିନିଟରେ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇ ପାରୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ଏଣିକି ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ହେବ ବା ଅନ୍ୟାୟ ଘଟିବ, ସେ ସବୁ ମାନବ ଜାତିରେ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହେ ଯେ ଭୂଗୋଳର ଯେଉଁ ମାନବ ପ୍ରକୃତି ହେଲା, ତାହା ବିଜ୍ଞାନ ଯୋଗୁଁ ବହୁ ଉପେକ୍ଷା ହେବ । ତା ଉପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଣାଳୀ ଯୋଗୁଁ ଓ ଏ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବିଜ୍ଞାନର ମାନବ ଅବସ୍ଥା ବଦଳି ଚାଲିଛି । ଏ ଯୁଗରେ ମଣିଷ ଦେଶ ଜାତି ଅନୁ ଶକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ବହୁଳ ସମସ୍ୟାରେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ଲୋକେ ଶାନ୍ତିପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ମାଗୁଛନ୍ତି ଓ ଅହିଂସା ପାଇଁ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେହି ଏସିଆ ଉପରେ ଏହାର ଦାୟିତ୍ୱ ପଡ଼ୁଛି । ଏସିଆ ଅନ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ଓ ଏ ଦେଶ ଭାରତ ମୋର ଏସିଆ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେଥିଯୋଗୁଁ ଗର୍ବୀ ହୋଇନାହିଁ । ଏହାର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏ ଯୁଗରେ ଯାହା କିଛି ଯୋଜନା, ତାହା କିଛି ସମ୍ପନ୍ନ ହେବ, ସବୁ ଜନ ଗଣ ଯୋଗରେ ଧନ ଜନ ସମାଜରେ

ଶେଷ ଶୋଷ ଲଗା ପଡ଼ିଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ପୂର୍ବେ ଯେପରି ଅନେକ ଶୌଖିନ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଲଗ ହେଉଥିଲା, ଏବେ ତାହା ସେପରି ହେଉନାହିଁ । ବୋଧେ ଦେଶର ଅବସ୍ଥା ଦେଶ ସହିତ ଏକ ଶୋଷ ନାହିଁ ଏବଂ ବୋଧେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସହିତ ଅଛି ବୋଧେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଶେଷ ଶେଷ ଶୋଷ ଜୀବନ ହେଉଥାଏ । ଜୀବନ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ ସବୁ ହେଲା, ମନ ଆନନ୍ଦ ମନ ଶାନ୍ତ ହେବ । ଏହାକୁ ସଂଯତ ଶେଷରେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଏଥି ଶେଷକୁ ଓ ମନକୁ ଅର୍ଜନ କରନ୍ତୁ । ସେଥିପାଇଁ ଶେଷରେ ଜୀବ ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖି ଶେଷରେ ସେପରି ଦେହତ୍ୟାଗ, ସେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ସେବେ ଉତ୍ସାହିତ ହେଉଛନ୍ତି । ମୋର ମନେ ହେଉଛି ଯେବେ ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟ ଜଳ ଧୂ ସ୍ୱଭାବରେ ଧାଇଁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଉଭୟ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଛୋଟ ହେଲେ, ତେବେ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ମାନବ ଜାତି ଧ୍ୱଂସ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ଜୀବନ ସହିତ ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଦରକାର । ଏକ ମୃତ୍ୟୁର ଶେଷ ଶେଷ ଅଧିକ ଜାଣେ, ସେତେ ତାହା ଜାଣ ଶେଷ ହେଉନାହିଁ ଏବୁ ଏକ ବଡ଼ ଅବଶ୍ୟ ହେବ ଏବେ ଭାବ ଅବଶ୍ୟ [illegible] ହେବ । ମନୁଷ୍ୟର ମୂର୍ତ୍ତି ରହିଛି, [illegible] ସେଥି ପାରିବ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମଣିଷର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି, ଏଥି ଭାବି ଜାତିକୁ ଧ୍ୱଂସ ହେବାକୁ ଦେବନାହିଁ ଏବଂ ଏ ଅବଶ୍ୟ ଉଲ୍ଲ [illegible] ସ୍ୱଭାବ । ମୃତ୍ୟୁ ସେବେ ମୃତ୍ୟୁ ଜଣିବ, ତାହା [illegible] ସଙ୍ଗରେ ଥିବ । ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ [illegible] ମୋତେ ଉତ୍କଣ୍ଠା ମଧ୍ୟର ଲଗା ପଡ଼ୁଛି ।

ବିଜ୍ଞାନ, ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଓ ସମାଜଶାସ୍ତ୍ର—

[illegible]

ସହେତାସ୍ଥିତ ଶକ୍ତି ଅଲଗା ଅଲଗା । ଜୀବନ ହେଉଛି ଏକ । ଆଉ ଚଳାଇବା ଶକ୍ତି ଜୀବନଠାରେ ନାହିଁ । ତାହା ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଅଛି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ, ଅନୁଭବ ଶକ୍ତି ଯେଉଁପରି ଜୀବନ ମୋର ଚଳାଉଅଛନ୍ତି, ସେଠାରେ ଶାସନ କେବେ ସମ୍ଭବତଃ କେତେକ ଛୋଟ ସହରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଠିକ୍ ତାଙ୍କ ଆସିବ ଓ ଜନ୍ମ ସମାଜବାଦ ନିର୍ମିତ ହେବ । ସେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏହା ଅସ୍ଥିର, ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିବ । ଯେବେ ତାହାଙ୍କୁ ଜନ-ସାଧାରଣଙ୍କର ଶକ୍ତି ଦେବ, ଯଥାର୍ଥରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଅଛି ତାହା ସେମାନେ ଉପଲବ୍ଧି କରନ୍ତୁ ଓ ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାଧୀନତା ସମ୍ଭୋଗ କରନ୍ତୁ । ରାଷ୍ଟ୍ରମାନ-ଗୁଡ଼ିକରେ କେତେକ ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ଓ କେତେକ ଦେଶ ପରାଧୀନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ପରାଧୀନ । ମୁଁ ପୃଥିବୀର ଦେଶକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଥିବାର ଦେଖୁନାହିଁ । ଏଇଲାଗି ଅଧୀନସ୍ଥ ଜାତିଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନ କରିବା ଦରକାର ହେବ । ସେମାନଙ୍କ ଉପଦେଶ ମାନେ ଦଶ ଲକ୍ଷ, ପଚାଶ ଲକ୍ଷ ହୋଇ ଯାଇ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ । ଏ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିଲେ ଓ ଶେଷ ହେଲା ବେଳେ ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ, ଅସ୍ତ୍ର ତଳେ ଥୋଇ ଦେଇ ସୈନ୍ୟ ଫେରିବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ଅଧ ଦେବା ମାତ୍ରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଅସ୍ତ୍ର ତଳେ ଥୋଇ ଦେଇ ମରଣ ବରିଲେ । ଏହାକୁ ମୁଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ସମସ୍ତ ଦେଶର ଲୋକ ଦଶ ହୋଇ ଏକ ଲୋକଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରନ୍ତି ଓ ଅସ୍ତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରି ପାରନ୍ତି, ତାକୁ ମୁଁ ସ୍ୱାଧୀନତା କହେ ନାହିଁ ।

ସମାପ୍ତ

ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଓ ବିଜ୍ଞାନର ସମନ୍ୱୟ

(ବିନୋବା)

ଅହିଂସା ଓ ସୌମ୍ୟ ଶକ୍ତି ଯଥାର୍ଥରେ ସଫଳୀଭୂତ ଯେତେବେଳେ ହେବ, ସେତେବେଳେ ଆମର ଦୃଷ୍ଟି ଏକ ଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ ମସ୍ତିଷ୍କର ଉନ୍ନତି ହୋଇ ଏକ ଆଡ଼କୁ ହୃଦୟର ବିସ୍ତାରର ଦିଗରେ ଲାଗିବ । ଆଜିକାଲି ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ବୋମା ତିଆରି କରିବାରେ, ଯୁଦ୍ଧ ସଂହାର କରିବାରେ ଲାଗି ରହିଛି, ସେବାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁନାହିଁ । ଏ ଦୋଷଟି ଦୂର ହେବ ଯଦି ମାନବର ଉନ୍ନତି ରହିବ, ଯେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସହିତ ଯୋଗ ଲାଗି ରହିବ । ଯଦି ସହଯୋଗୀ ସମାଜ ସ୍ଥାପିତ, ସେତେବେଳେ ସହଯୋଗ-ମୂଳକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ବିଜ୍ଞାନର ଉପଯୋଗ କରିବାକୁ ହେବ ଓ ସେ ବିଜ୍ଞାନର ଶାସନ ସହିତ ବିରୋଧ ରହିବ ନାହିଁ । ଏ ବିରୋଧ ଯଦି ଲାଗିରହିବ, ତେବେ ସମାଜ କଦାପି ବଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ । ଆମେ ଚାହୁଁ, ବିଜ୍ଞାନର ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତି ହେଉ, ମାତ୍ର ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଉନ୍ନତ ହେବ । ତାହାହେଲେ ଖାଲି ସମାଧାନ ହେବ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସହିତ ଯଦି ବିଜ୍ଞାନର ମିଳନ ହେବ, ତାହାହେଲେ ଏହି ପୃଥିବୀ ସ୍ୱର୍ଗରେ ପରିଣତ ହେବ । ମାତ୍ର ତାହା ନ ହୋଇ ଯଦି ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସହିତ ବିଜ୍ଞାନର ବିରୋଧ ଲାଗି ରହିବ ତେବେ ଏହା ନରକ ପାଲଟିବ ଓ ଏହି ଗୋଟାଏ ଚେଳି ଯାଇ ଅଗ୍ନି ଯାଉଥିବାରେ ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ ଜାତି ଧ୍ୱଂସ ପାଇଥିବ । ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ଏବେ ଏହି ସ୍ନେହ ଏ ସବୁ ଅଧିକାଂଶ ଯେଉଁମାନେ ଭାରତର ଭୂଦାନ ଯାତ୍ରାରେ ଲାଗିରହିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ମନ ଖୋଲିକରି ଜଗତର ଉନ୍ନ ଦେବାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ବିଜ୍ଞାନିକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚିନ୍ତା କରିବା, ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ ।

(ଭୂଦାନ ଯଜ୍ଞ ୮।୯।୫୪)